

uskoro ući u svoje životno desetljeće, prebogato trudom i naporom kao i glazbeno stvaralačkim plodovima na svim poljima crkvene glazbe, još uvijek stvara i ostaje ubogi siromašan sin svetoga Franje, siromašan u materijalnim dobrima, ali bogat u svojem miru i plodonosnim godinama. Nestretan je jedino u tome što za života nije učinio još više na području crkvene glazbe i glazbene umjetnosti općenito, ali kao graditelj orgulja morao je prečesto imati u ruci čekić i dlijeto i druge stolarske alate.

Koliko je on za života očistio i isprašio orgulja diljem — lijepe naše, — koliko je načinio drvenih svirala svih profila i veličina, koliko limenih je rastavio i zamijenio im istrošene dijelove, koliko ih je ugodio (uštimao), ... ? Čitav svećenički i redovnički život radio je marljivo i s oduševljenjem vrlo stručne i umjetničke poslove. Tako visoko kvalitetan stručnjak i umjetnik bio je toliko skroman da se za njega nije ni znalo da radi i po noći.

Tako je u Našicama u franjevačkoj crkvi izradio na orguljama novi sviraonik, postavio registre u praktičnije položaje radi dobivanja kvalitetnijeg zvuka. U Varaždinu je proširio sviraonik s dva na tri manuala dodavši svoje sobne orgulje, koje je izradio u Zagrebu. Novi električni sviraonik nabavljen u Italiji sam je postavio i spojio s ostalim dijelom orgulja. Obnovio je orgulje u Cerniku mijenjajući istrošene dijelove i svirale. U Požegi je potpuno obnovio čitave orgulje po vlastitim nacrtima. U Kotoribi, Donjem Vidovcu i Svetoj Mariji na Muri postavio je električne motore, izradio cijevi, postavio ih spojniji motor s mijehom i tako uveo novi jednostavniji i ekonomičniji način dovoda zraka u mijeh od orgulja. Uz ovo je bilo potrebno prilagoditi i ostali mehanizam u svakim orguljama za kvalitetnije funkcioniranje prilikom sviranja, što je o. Pankracije uspješno obavio i prilagodio. U Čakovcu je vlastitim rukama probio zid od 2 metra da bi mogao postaviti cijev za dovod zraka u mijeh. Slično je učinio u Osijeku, Virovitici, Karlovcu, Slavonskom Brodu ... Potpuno je obnovio novim sviralama orgulje u Bedekovčini, Mađarevu, Zlataru i Macincu ... Zahvaljujući samo njemu, njegovoj neograničenoj dobroti i radinosti mnoge crkve nisu ostale poslije rata bez — kraljice glazbala —. Mnogim župama i samostanima zagrebačke nadbiskupije prištedio je svojim besplatnim stručnim radovima milijunske iznose, koje bi inače trebalo predati za popravke vanjskim majstorima graditeljima orgulja.

Posebno mnogo vremena, znanja i rada utrošio je za orgulje u samostanskoj crkvi svetog Franje u Zagrebu na Kaptolu. Za stotine istrošenih harmonija izradio je i mijenjao jezičce (piske), određivao ili izoštravao intonaciju i dodavao nove registre izrađene vlastitim rukama.

Unatoč svim tim zaslugama za očuvanje naše duhovne i materijalne hrvatske glazbene baštine, unatoč tako bogatom glazbenom djelovanju među najširim slojevima hrvatskog naroda, o. Pankracije ostao je od mnogih nezapažen, prešućen i obezvrjeđen. Ali, njegovi vjerni suradnici, učenici, štovatelji i prijatelji uvijek su s oduševljenjem slušali njegovo sviranje-improviziranje. Tako je u Varaždinu samostanski službenik Franjo Črep — varaždinski Francek — svake godine na blagdan sv. Stjepana prvog mučenika u rane popodnevne sate zaželio i zamolio o. Pankracija da mu na orguljama svira svoje famozne Dudaše. Francek navodi da su prsti o. Pankracija poletjeli nevidljivom brzinom po tipkama orgulja — kao ptice lakih krila, — orgulje zagrmjele posebnim milozvučjem⁶ i začula se tiha pastirska žveglica i fučkica, pjev slavuja i kosa, nježan pjev mladom Kralju koji je postajao sve glasniji, sve življi i radosniji, divne melodije nikad naslušane koje samo jednom na godinu izbijaju iz srca i pod prstima o. Pankracija pretvaraju se u zanosnu himnu svete radosti.

Da, mnoge je premnoge nesretne i tužne o. Pankracije upravo svojom svirkom rezvedrio, razveselio, ushitio!

Neka ovaj skroman prikaz plodonosnog života u djelovanju i stvaralaštvu o. Pankracija bude bar skromna zahvala, javno priznanje, iskrena čestitka u povodu skore devedesetgodišnjice te naše hrvatske »veličine-malenih«, u svari veće od mnogih tzv. velikih.

BILJEŠKE:

- Otac Benjamin Balaško:
Vupora Stjepan, o. Pankracije, »Curriculum vitae«.
Pismo iz Varaždina od 26. VI. 1985.
- Otac Antun Jesenović:
Podaci o skladbama o. Pankracija Vupore.
Pismo iz Zagreba od 8. VII. 1985.
- Otac Benjamin Balaško:
Pismo iz Varaždina od 8. VIII. 1985.
- Autorski rukopis unikat.
- Otac Pero Kinderić:
Podaci o skladbama o. Pankracija Vupore.
Pismo iz Koprivnice od 17. III. 1986.
- Otac Benjamin Balaško:
Pismo iz Varaždina od 10. VII. 1985.

MEĐIMURSKI ORGULJAŠI

Andrija Lesinger

Miroslav Vuk, Zagreb

(Svršetak)

Čak su ih vukli i tjerali i iz crkve. Goričanom se prolomio vrisak i plač, jer su svi uhapšeni bili odmah tjerani u Čakovec, a kasnije mnogi u Njemačku. Neki od ovih ljudi više se nisu vratili svojim i tuga je trajno zavladała župom i selom. Orguljaš Lesinger

izbjegao je hapšenje na neobičan način. Ušao je u ormar od orgulja i sakrio se iza svirala.⁶ Nakon rata u spomen umrlih i nestalih župljana, po starom običaju i obavezi, ispjevao je »sričavanje«. Župljani su to nazvali »Tužna pjesma«⁷ a on sam je rekao da je to njegovo najtužnije sričavanje.

Polagano

mf Zmisli-mo se ma-lo, du-še preljublje-ne, šte-re ste žalo-sne ov-di skup spravlje-ne.

f Poslušaj-mo tužno mo-je go-vo-renje kak člo-vek spre-vo-di na svetu življenje.

1. Zamislimo se malo, duše preljubljene, štere ste žalosne ovdi skup spravljene. Poslušajte tužno moje govorenje kak človek sprevodi na svetu življenje.
2. Zadnja jesen rata prežalosna bila, cele Goričane v črninu zavila, na muškarce velka racija je bila i vnoqa je majka sineka zgubila.
3. Mađarski šandari se su polovili, a vnoqe već doma i jako sprebili, kak živinu z gruntov i cirkve tirali i z noži na puškej stražu jim postajli.
4. Nikoga k njim blizu nesu vejq pustili, roditelje, braću kaj se oprostili. Nesu jim nit dali celi dan kaj jesti, išče menje stroška za na pot si nesti.
5. Kak najhujše tate skup su jih držali, potom vu Čakovec v stari grad tpejljali. V noči pak na banhof pod stražum su išli v marščaj vagonaj za Nemšku odišli.
6. I lačni i ženi Nemcom v ruke došli, od teškoga dela skorom se i zdošli. Dé nojhujše bilo, tam su jih tirali pak su glad i beteg vnoqe vumarjali.
7. Saki drugi od jih tam je moral vmreti, polejani z naftom odma i zgoreti. V Nemškoj zemlji nesu mrtve sprevodili niti z svećenikom groba posvetili.
8. Križa nit'spomenka mrtvim nesu dali kaj živi nej nigdar za grobe jim znali. Mi ki smo ostali ili došli dimo za tu našu braću ve se pomolimo.
9. V molitvi pred križum za jih se zmislimo i jim na spomenek križa posvetimo. Naj jih križ prekriži de goder bi bili, si su naša braća i sineki mili.
10. Međimurske majke, vi ste jih rodile, gori othranile i onda zgubile, vu žalosti svoji najte se plakati, Bog, gospodar sega, jih će zveličati.
11. Pod jegvu obrambu i vi se zručite kaj milošću, jakost od jega dobite. Naj oprostí onim ki su ti fćinili, malo Međimurje v črninu zavili.
12. Došla bude vura i kraj bu trpljenju na toj tužnoj zemlji živućemu semu. Pak se bumo zišli majkice i sini vu nebesaj! Gori v večni domovini!

Sadržaj spričavanja djelovao je na svakoga potreso. Mnogi su slušajući upravo pjevanje spričavanja shvatili i doživjeli tu ljudsku dramu i tragediju koja se dogodila njihovim najbližim. Plemeniti i osjećajni nisu mogli savladati plač, o kojem piše i sadašnji župnik vlač. Dragutin Bacinger:⁹

»Poslije rata služene su mise za nestale (i poginule) i to na godišnjice racije. Pri tom je orguljaš pjevao kako se mnogi sjećaju, tako žalosnu pjesmu da bi čitava crkva glasno plakala. Neki su spomenuli da je to bila tako žalosna pjesma i budila toliki plač da su radi toga — pokojni prečasni Ošljaj — zabranili tu pjesmu i prestali služiti mise na te godišnjice«.

Andriju Lesingera resila je od đaćkih dana vrlina radinosti, znatiželje i njegovanja starih pučkih crkvenih popijevki. U svoje rukopisne pjesmarice zabilježio je sve što je čuo pjevati, starinsko i lijepo, a nakon zapisa naučio je napamet. Spričavanja je, po starom običaju i dužnosti, morao sastavljati i upravo to ga je ponukalo da piše i pjesme po uzoru na tradicionalno-međimursko-pučko stvaralaštvo. On je autor vrlo uspješnih tekstova, napjeva i harmonizacija nekoliko advenskih, božićnih, korizmenih, uskrsnih i drugih popijevki. Posebno su uspjeli i njegovi božićni — dudaši —. Bio je vrstan improvizator na orguljama, uporan i neustrašiv pobornik i borac za hrvatsku riječ i popijevku u crkvi, skroman u traženju, darežljiv u pružanju. Vjerojatno jedini u Međimurju posjeduje vrlo bogatu, znanstveno vrijednu i zanimljivu, biblioteku muzikalija koju je marljivo skupljao od 1932. godine. Taj časni starina još uvijek s posebnim žarom i radošću sjeda k svojem harmoniju i zsvira svojem miru i sretnoj starosti svoju najdražu popijevku, zbog koje je u toku života bio batinan i zatvaran. To je njegova najmilija: »Zdravo Djevo ..., Rajska Djevo kraljice Hrvata ...!

Svim župljanima »goričke fare«, posebno starijoj generaciji, ostao je do danas u dragom sjećanju. Tako je 1980. pred sam Božić došla skupina župljana iz Goričana u njegov dom u Nedelišće i u ime mnogih vjernika izrazila mu jednu jedinu molbu: da im dođe svirati polnoćku, stare, drage božićne popijevke i svoje dudaše. Jer kako rekoše: žele se još jednom, kao nekad, s njime zajedno od srca raspjevati i napjevati u čast mladom Kralju u Svetoj božićnoj noći onako kako su u teškim minulim vremenima pjevali njihovi časni preci.

BILJESKE:

⁶ Usmena izjava Andrije Lesingera od 15. siječnja 1981. u Nedelišću.

⁷ Velečasni Dragutin Bacinger, župnik u Goričanu: Informacije u vezi — racije — u Goričanu 1944. godine. Pismo iz Goričana od 23. veljače 1984. godine.

⁸ Isto.